

ÖSSZEGZŐ JELENTÉS

a transzhumáló szakemberek
szakoktatásáról és képzéséről

MÁRCIUS 2023

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A projektet az Európai Unió finanszírozta. A kifejtett nézetek és vélemények azonban csak a szerző(k)é, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) véleményét. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem tehető felelőssé értük. 2021-1-NO01-KA220-VET-000025048 sz. projekt

SZERZŐK

Kerstin Potthoff (NMBU), Martin Fox (ELO), Alexandra Kruse (EUCALAND)

TÁRSSZERZŐK

Eleni Athanasiadou (AUTH), Ingrid Belčáková (TUZVO), Csaba Centeri (EUCALAND), Dimitrios Chouvardas (AUTH), Johannes Dreer (HuL), Marianna Fabbrizioli (EUCALAND), Viviana Ferrario (EUCALAND), Maria Karatassiou (AUTH), Miriama Mikušová (TUZVO), Pablo Resco Sanchez (OnP), Zoi Parissi (AUTH), Hans Renes (EUCALAND), Attila Rácz (TUZVO), Leonardo Rossi (EUCALAND), Marián Schwarz (TUZVO), Martina Slámová (TUZVO), Branko Slobodník (TUZVO), Pierre-François Toulze (EUCALAND).

ÁBRÁK TARTALMA & DESIGN

Kerstin Potthoff (NMBU) a számadatokat az Országos Jelentések és a partnerek által biztosított kiegészítő információk alapján állította össze. Nuria Liébana (OnP) tervezte az ábrákat.

SZERZŐI MEGJEGYZÉS

Az ebben az összefoglaló jelentésben összegyűjtött összes információt a projektpartnerek Európa-szerte nagy gondossággal dolgozták ki, és bevonták az érdekelt feleket, azonban ez a jelentés nem sugallja a teljes helyességet/pontosságot, mivel fő célja, hogy áttekintést adjon a trendekről és különbségekről. vándorlegeltetési gyakorlatok. A jelentés utolsó részében további források állnak rendelkezésre.

A CÍMLAP FOTÓI

A címlapon látható képek szerzői (balról jobbra és fentről lefelé): Podpolianske Museum, Alexandra Kruse, Marianna Fabbrizioli, Csaba Centeri, Pierre-François Toulze, Kerstin Potthoff.

KAPCSOLAT

@eu_transfarm

<https://transfarm-erasmus.eu/>

info@transfarm-erasmus.eu

<https://www.facebook.com/transfarmerasmus>

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	3
A transzhumálás jelenlegi területei	4
Történet	4
Állatállomány	5
Transzhumálást gyakorlók	6
A transzhumálás típusai	7
Cél & termékek	8
Értékek & jelentések	8
Jogi helyzet & finanszírozás	9
Szakoktatási, képzési ajánlatok és képzési hiányok	9
Elérhető tudás	10
Tudatosság	10
Kihívások	11
Következtetések & előremutató utak	11
Irodalom & kiegészítő források	12

BEVEZETÉS

Az ERASMUS+ finanszírozási program által finanszírozott TRANSFARM projekt (Vocational Education & Training for transhumance practitioners) célja, hogy feljogosítsa a transzhumálással (más néven vándorlegeltetés) foglalkozó szakembereket és vidéki vállalkozókat, akik szeretnék vándortenyésztési gyakorlatokat indítani vagy fenntartani, és képzési anyagokkal ellátni őket. A projekt ugyanakkor fel kívánja hívni a figyelmet a transzhumálás fontosságára, különös tekintettel a vidékfejlesztésre, a tájgazdálkodásra és a biodiverzitásra gyakorolt előnyeire. A TRANSFARM projekt 2021 decemberében indult és 2024 májusában ér véget. Hét partner vesz részt a projektben, több európai országban: az Európai Mezőgazdasági Tájak Kutatóintézete e.V. (DE), Hof und Leben (DE), OnProjects (ES), a Zólyomi Műszaki Egyetem (SK), a Thesszaloniki Arisztotelész Egyetem (GR), az Európai Földtulajdonosok Szervezete (BE) és a Norvég Élettudományi Egyetem (NEM) – ez utóbbi koordinálja a projektet. Ezen kívül a projektnek három társult partnere van: a Lengyel Farm Tanácsadó és Képzési Központ (PL), a Norvég Biogazdasági Intézet (NO) és a VetAgroSup (FR).

Ahhoz, hogy a TRANSFARM projekten belül transzhumálásnak minősüljön, az állatállományt emberekkel kell kísérni. A transzhumálás gyakorlatok különböző típusainak megkülönböztetésére olyan jellemzőket használtak, mint a távolság, a távolság és a magassági mozgás iránya. Például a függőleges vándorlás az alföldek és a hegyi völgyek, valamint a magashegyi legelők között megy végbe, amint az Alpokban és Skandináviában megfigyelhető. A vízszintes vándorlás az állatállomány folyamatos mozgását jelenti, nagy magasságbeli különbségek nélkül.

"Az állatállomány szezonális, nagy távolságra történő mozgatása állandó legelők között, változó távolságra az állandó gazdaságtól"

- A transzhumálás meghatározása
(a fogalmak meghatározását lásd a szöszedetben [Transfarm website](#))

Azonban európai szemszögből nézve a vándorlegeltetés olyan gyakorlatok széles skáláját öleli fel, amelyek miatt nehéz az egyértelmű meghatározás. A közelmúltban a tájgazdálkodás a vándorlegeltetés fő céljaként jelentkezett, és a modern közlekedési eszközök és technológiai eszközök (pl. GPS-adóval ellátott nyakörvön keresztül, kerítés nélküli kerítéstechnika) egyre növekvő alkalmazása teljesen szerteágazóvá tette a vándorlegeltetés gyakorlatát. Ezen túlmenően áttérnek olyan gyakorlatokra, amelyek magukban foglalják az állatállomány legelők közötti mozgását, valamint az állatokat gondozó embereket; azonban a technológiai fejlődés miatt csökken az állattartás személyes gondozásának mértéke.

A TRANSFARM projekt egyik első lépéseként a partnerek áttekintést állítottak össze a transzhumálás jelenlegi helyzetéről a saját országaikban: Franciaország, Németország, Görögország, Magyarország, Olaszország, Németalföld (beleértve Belgiumot és Hollandiát is), Norvégia, Szlovákia és Spanyolország. Ezek a részletes jelentések elérhetők a projekt honlapján (<https://transfarm-erasmus.eu>). Az Országos Jelentések kiegészítéseként ez az Összefoglaló Jelentés a nemzeti jelentésekből származó információkat országhatárokon átvívelő áttekintésben gyűjti össze azzal a céllal, hogy az országos léptékel ellentétben kontinentális szinten bemutassa a nemzeti transzhumálási gyakorlatokat. Az ebben a jelentésben bemutatott információk az összes nemzeti jelentéshez hasonló szerkezetet követnek, és a következetesség biztosítása érdekében válaszolnak a projektpartnerek által egyeztetett kérdésekre. A tárgyalt témák között szerepel a vándorlegeltetés jelenlegi mértéke és tudatossága, az oktatási ajánlatok, valamint a vándortenyésztők előtt álló kihívások.

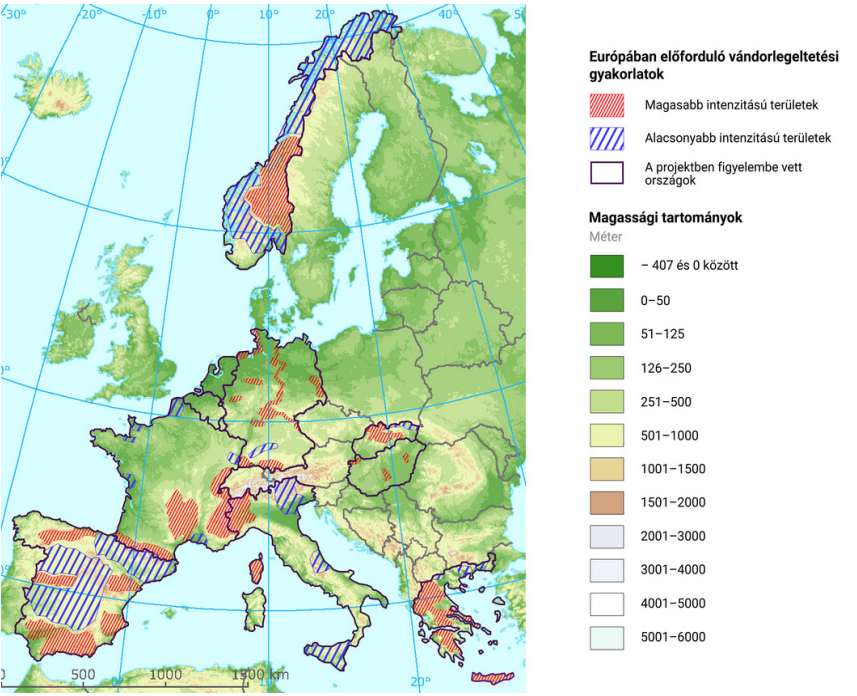
Ez az összefoglaló jelentés nagyon tömör formában nyújt információkat a vándortartásról. Kérjük az érdeklődő olvasókat, hogy tájékozódjanak az „Irodalom és további források” című részben, valamint a Nemzeti Jelentésekben az országspecifikus információkért. Ezen túlmenően az Összefoglaló Jelentés online változata szövegdobozokkal egészül ki, amelyek még több további információt nyújtanak.

A TRANSZHUMÁLÁS JELENLEGI TERÜLETEI

A vándorlegeltetés jelenleg az összes projektországban folyik, kivéve Németalföldön, ezért ezt a jelentés többi részében már nem vesszük figyelembe.

A nyári legelők (ahol az állatok legelnek) a hegyvidéki területeken és más, marginális növénytermesztési területeken (pl. sós mocsarak és fenyesek) találhatók, míg a téli legelők általában az alföldön találhatók.

A közelmúltban a városi és városkörnyéki (városokkal szomszédos) területeket vándorlásra használták.

1. ábra A vándorlegeltetés jelenlegi mértéke Európában a projektben érintett országokban. Belgiumban és Hollandiában jelenleg nem végeznek vándorlegeltetést. Térkép: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/major-mountain-ranges-of-europe-1>.

TÖRTÉNET

A közép- és dél-európai partnerországokban már a neolitikumban, vagyis a gazdálkodás kezdetének korszakában megkezdődött a vándorlegeltetés gyakorlata. Ezzel szemben Szlovákiában és Magyarországon először a középkorban vezették be a vándorlegeltetést. A történelem során a vándorlegeltetés az ország- és régióspecifikus események alapján növekedett és csökkent. Ami azonban az összes országot egyesíti, az a modern korban tapasztalható vándorlegeltetési gyakorlatok csökkenő tendenciája.

1. Táblázat Válogatás a vándorlegeltetés történetének eseményeiből. További részletekért lásd a projekt weboldalát. Megjegyzés: az időszakok időpontja régióként eltérő. Az időszakok átfedésben vannak egy kor legkorábbi előfordulása és a legutóbbi előfordulása óta.

Országok*	GR	IT	FR	ES	NO	SK	HU
6500 – 1800 BC Neolitikum	A transzhumálás a neolitikumig nyúlik vissza	A vándorlás az őskorig nyúlik vissza	A transzhumálás egy formájának megléte	Neolitikus csoportok bizonyítékai a felföldeken			
3200 – 500 BC Bronzkor				Kisebb állatmozgások völgyek és hegyek között	Esetleg szezonális gazdálkodás kialakítása		
1200 BC – 1050 AD Vaskor					Szezonális farmok alapítása		
753 BC – 476 AD Római kor	Kiterjedt legelők létrehozása	III Lex agraria: szabályozza a legelők és utak közös használatát					
324 – 1537 AD Középkor	Kiterjedt legelők létrehozása	1100-as évektől, a transzhumálás kulcsszerepet tölt be északon	1300-as évek óta, délen minden juhnyáj részt vesz a transzhumálásban	410 vizigótok törvénye: az állatok szabad áthaladása a közös utakon	Terjeszkedés a vikingek és a korai középkor idején	Az 1200-as években, a transzhumálás a havasalföldi kultúrával kezdődött	1363, a transzhumálás első említése
1453 - jelenkorig Modern kor	A II. Világháború után a transzhumálás csökkenése a vidék kiüresedése miatt	1950-től, erősen csökken a transzhumálás	1950-ben a juhlétszám minimumon, újabb csökkenés 1980-as években	II. Világháború után a transzhumálás jelentéktelen-né válik	A legnagyobb számú szezonális farm 1850 körül, utána csökkenés	Az 1950-es években jelentős csökkenés	Az Osztrák-Magyar Monarchia és Románia közötti adóháború (1886-1891) véget vetett a transzhumálás hagyományos formáinak

*Országok: FR = Franciaország; GR = Görögország; HU = Magyarország; IT = Olaszország; NO = Norvégia; SK = Szlovákia; ES = Spanyolország

ÁLLATÁLLOMÁNY

A projektpartner országokban a legelterjedtebb állatfajták a birka, a kecske és a szarvasmarha;

Kisebb mértékben a lovak és a bivalyak is részt vesznek a vándorlegeltetésben.

Egyes országokban a kísérő állatokat szállításra (szamarak) és védelemre (kutyák) használják. Ezeket az állatokat vándorlegeltetésre használják, és nem pásztortolt állatok.

Több országban regionális és helyi fajtákat is használnak a vándorlegeltetésre (2. ábra). Hosszú távon ez segít fenntartani a különböző fajták sokféleségét.

Szürkemarha, Magyarország. Fotó: Csaba Centeri

Magyar racka, Magyarország. Fotó: Alexandra Kruse

Szürkemarha, Magyarország. Fotó: Csaba Centeri

Nyakörves marha, Norvégia. Fotó: Anna Rehnberg, Norsk genressurscenter, NIBIO

Vestland fjord marha, Norvégia. Fotó: Anna Rehnberg, Norsk genressurscenter, NIBIO

Coloursided Troender and Nordland marha Norvégia. Fotó: Anna Rehnberg, Norsk genressurscenter, NIBIO

2. ábra. Az Európában vándorlegeltetéshez használt helyi és regionális állatfajták típusai; háttérkép: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/major-mountain-ranges-of-europe-1>.

2. táblázat A vándorlegeltetésben érintett állatállomány becsült száma projekt partnerországoként

Országok*	FR	DE	GR	HU	IT	NO	SK	ES
Állatlétszám (db)	Alps & Provence: 770,000 juh, 90,000 szarvasmarha, 15,000 kecske, 2000 ló Jura: 35,000 szarvasmarha	50,000 szarvasmarha, 115,000 juh	60,000 szarvasmarha, 934,000 juh & kecske	20,000	266,000 juh & kecske, 215,000 szarvasmarha	-	-	365,000 szarvasmarha (közösségen belüli) 45,000 szarvasmarha (közösségen belüli; kimenő) 30,000 szarvasmarha (közösségen belüli; visszatérő) 450,000 juh (közösségen belüli) 50,000 juh (közösségen belüli)
Állatlétszám (%)	c. 22	1-nél kevesebb szarvasmarha kb. 8 juh	<6.5 szarvasmarha közel 7,5 juh & kecske	-	2,2 juh & kecske 3,6 szarvasmarha & bivaly	-	-	6 szarvasmarha 3 juh

* FR = Franciaország; DE = Németország; GR = Görögország;
HU = Magyarország; IT = Olaszország; NO = Norvégia;
SK = Szlovákia; ES = Spanyolország
- nincs adat

TRANSZHUMÁLÁST GYAKORLÓK

Számos vándorló típust találtak; gazdálkodók (férfiak és nők), a gazdálkodók családtagjai, bérelt pásztorok és tejeslányok/férfiak (a fejésért és a tej feldolgozásáért felelősek) (3. ábra).

Összességében a vándorlók férfiak – pásztorok és tejelők, Norvégia az egyetlen kivétel, ahol a tejeslányok sokkal gyakoribbak.

Franciaországban a női pásztorok növekvő tendenciáját észlelték.

Ezen túlmenően a bevándorlás miatt (többek között) növekvő tendenciát mutat a külföldről érkező alkalmazottak aránya.

Jelentős hiányosságok mutatkoznak azonban a központosított, következetes és szabványosított statisztikában a vándorlegeltetést végző szakemberekről a kontinensen (3. táblázat).

3. ábra. Példák transzhumálást gyakorlókra; háttérkép: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/major-mountain-ranges-of-europe-1>.

3. táblázat A vándorlegeltetésben részt vevő farmok vagy szezonális gazdaságok a TRANSFARM projekt kiválasztott partnerországaiban.

Országok*	FR	DE	GR	HU	IT	NO	SK	ES
A transzhumálást gyakorlók száma	kb. 20.000 juhász	2600 vagy kevesebb farmer	-	kb. 100–500 ember	legalább 8000 ember	-	-	-
Farmok/időszakos farmok a transzhumálásban	kb. 60.000 farm	-	3,300 juh- & kecskefarm 940 szarvas-marha farm	-	-	780 időszakos farm	-	8400 farm

* FR = Franciaország; DE = Németország; GR = Görögország;
HU = Magyarország; IT = Olaszország; NO = Norvégia;
SK = Szlovákia; ES = Spanyolország
- nincs adat

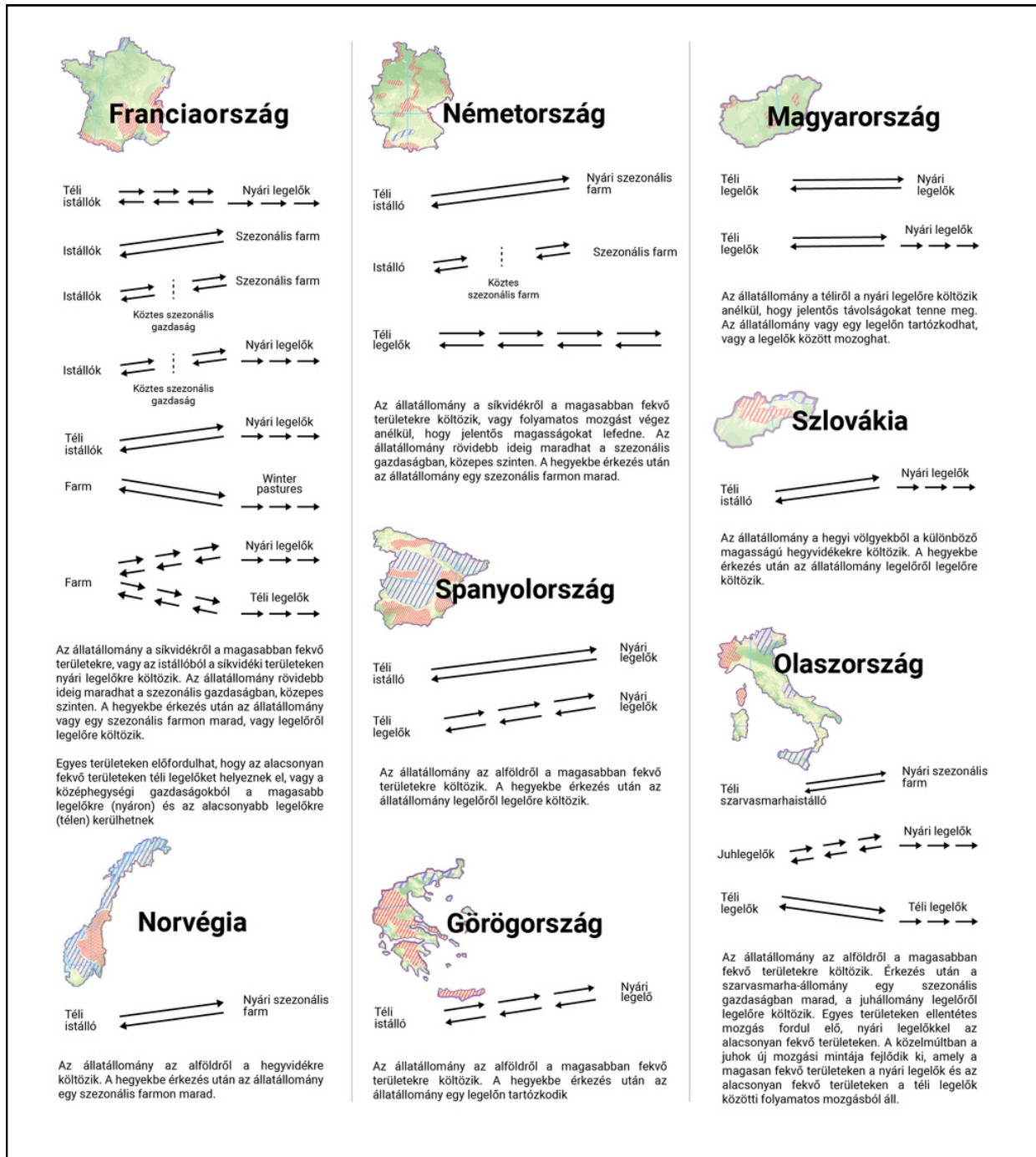
A TRANSZHUMÁLÁS TÍPUSAI

A jelenlegi transzhumálási gyakorlatok a mozgásminták széles skáláját fedik le az egész kontinensen (4. ábra).

A legáltalánosabb mozgás a téli alacsony fekvésű területekről a magas fekvésű területekre nyáron (többek között) a síkvidéki területek szűkösége miatt. A magasban fekvő legelők az éghajlati viszonyok miatt csak nyáron érhetőek el.

Érdekes azonban kiemelni az országok és régiók közötti jelentős különbségeket a magassági tartományban és a megtett távolságokban.

Összességében a mozgás járműveken (pl. teherautók, pótkocsik) keresztül történik, de még mindig van gyalogos mozgás.

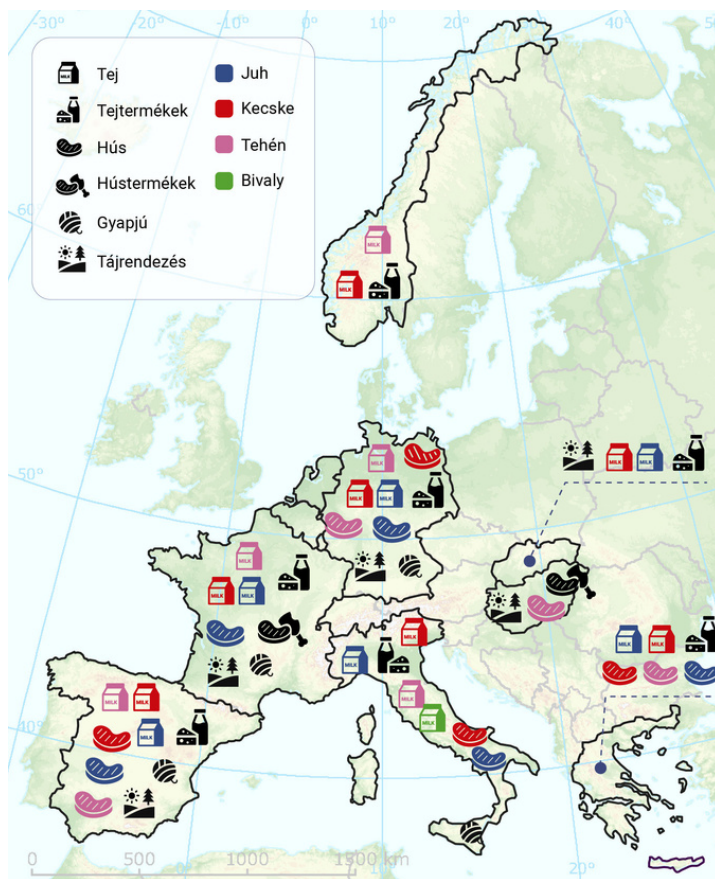

4. ábra Európa különböző országaiiban előforduló vándormozgások típusai.

Megjegyzés: ha az állatállományt járművekkel szállítják, a nyári legelőkre való költözés nem több lépésben történik.

CÉL & TERMÉKEK

A vándorlegeltetés fő célja a legeltetési erőforrások felhasználása az állatállomány számára. A transzhumálást gyakorlók különféle termékeket kínálnak: tejet és kapcsolódó termékeket (pl. sajt és joghurt), valamint húst és kapcsolódó termékeket (pl. kolbász). Érdekes azonban kiemelni, hogy a történelmileg értékes gyapjú értéke csökkent. A tájgazdálkodás gyakran a védett területeken előforduló vándorló legeltetéssel történik (5. ábra).

Tejlesély kolbász és sajt árul a látogatóknak, Norvégia. Fotó: Alexandra Kruse

Különleges sajt, Norvégia. Fotó: Alexandra Kruse

Hagyományos birkapörkölt. Magyarország. Fotó: Centeri Csaba

5. ábra A kiválasztott európai országokban végzett vándorlegeltetési gyakorlatok céljai és főbb termékei; háttér térkép: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/major-mountain-ranges-of-europe-1>.

ÉRTÉKEK & JELENTÉSEK

Sajtzem bolt, Ausztria. Fotó: Alexandra Kruse

Szezonális gazdaságok sajtzemekkel, Norvégia. Fotó: Alexandra Kruse

Kökerítések az állományok éjszakai védelmére, Franciaország. Fotó: Alexandra Kruse

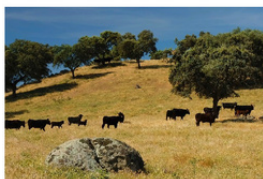
Szezonális tanya, Norvégia. Fotó: Oskar Puschnann, NIBIO

Hangás - tipikus vándorló táj, Franciaország. Fotó: Alexandra Kruse

Ideiglenes épületek vándorlegeltetők számára, Görögország. Fotó: Maria Karatassiou

Dehesa - tipikus vándorló táj, Spanyolország. Fotó: Ignacio Rojas Pino

Dehesa - tipikus vándorló táj, Görögország. Fotó: Maria Karatassiou

Furulyák kommunikációhoz a hegyekben, Szlovákia. Fotó: Alexandra Kruse

Történelmileg az összes partnerországban a vándorlegeltetés fontos társadalmi-gazdasági termelési rendszer volt. Míg a vándorlegeltetésből származó jövedelem és a vándorlegeltetés jelentősége a szakemberek önellátása szempontjából az utóbbi időben csökkent, a vándorlegeltetés jelentős kulturális örökségi értékeket biztosít. A nemzeti és nemzetközileg elismert tárgyi és szellemi kulturális örökség új gazdasági lehetőségeket kínál a vidéki közösségek számára a turizmus szempontjából. A transzhumálás fontos a tárgyi és szellemi kulturális örökség, a vonzó tájak és a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából is. A transzhumálás fontos ismereteket nyújt a marginális erőforrások kihasználásához és a kiváló minőségű élelmiszerek egyidejű előállításához. Ez döntő fontosságú a modern időkben és a jövőbeli kilátások szempontjából, mivel nő a kereslet a helyben előállított, jó minőségű élelmiszerek iránt.

6. ábra Azonosított értékek, amelyeket az idők során Európában élő vándortenyésztők hoztak létre

JOGI HELYZET & FINANSZÍROZÁS

FINANSZÍROZÁS ELÉRHETŐ	NEM ÁLL RENDELKEZÉSRE FINANSZÍROZÁS
 Norvégia	 Spanyolország
 Franciaország	 Magyarország
 Németország	 Szlovákia
 Olaszország	 Görögország

7. ábra A finanszírozás elérhetősége kifejezetten a TRANSFARM projekt partnerországaiban a vándorlegeltetési tevékenységeket célozzák meg

Legtöbbször a gazdálkodók, pásztorok vagy cégek birtokolják a vándortartásra használt állatállományt.

A legelők sokféle érdekelt fél tulajdonában vannak: hivatalos állami szervek (pl. állam, önkormányzatok), közösségek, gazdálkodók és egyéb magántulajdonosok.

A vándorlegeltetést végzők összességében más mezőgazdasági szakemberekkel összhangban részesülnek finanszírozásban és támogatásban, például a közös agrárpolitikán keresztüli kifizetésekben és a ragadozók által elejtett állatállomány után járó kompenzációs kifizetésekben.

Egyes országokban a tájgazdálkodás díjazott (pl. Németországban és Magyarországon), míg másokban nem.

Egyes országokban a vándorlegeltetést végzők a vándorlegeltetésre irányuló finanszírozásban részesülnek (7. ábra).

SZAKOKTATÁSI, KÉPZÉSI AJÁNLATOK ÉS KÉPZÉSI HIÁNYOK

A tudás más szakemberektől való tanulás útján történő informális megszerzésének fontos módja annak, hogy a transzhumálásban részt vevő szakemberek hozzáférjenek a know-how-hoz és készségfejlesztéshez.

A szakoktatás és szakképzés elérhetősége erősen változó országokként (8. ábra).

Számos országban magán- és állami szervezetek kínálnak tanfolyamokat, amelyek különböző készségfejlesztést biztosítanak, például a terelés, a higiéniai előírások vagy a sajtgyártás területén; azonban kevés ország kínál átfogó oktatást egyetlen szervezet által.

8. ábra A kiválasztott európai országokban kínált formális oktatás típusai a vándorlási gyakorlatokról. Megjegyzés: A más szakemberektől való tanulás fontos módja a tudás megszerzésének minden országban.

FRANCIAORSZÁG	- Képzés a képzési központokban - Képzés pásztorszervezeteken keresztül - Képzési ajánlatok két középiskolában
SPANYOLORSZÁG	- Magán pásztorkiskolák - Tanfolyamok vándorlegeltetéssel kapcsolatos témákban
NORVÉGIA	- Nincs teljes vándorlegeletető-nevelés - Ajánlatok néhány középiskolán keresztül és a címen, valamint szezonális gazdaságokkal
OLASZORSZÁG	- Nincs hivatalos szakképzési ajánlat - Legutóbbi ajánlattételi kísérletek
SZLOVÁKIA	- Nincs hivatalos szakképzési ajánlat - Különböző oktatási kezdeményezések kapcsolódó témákban
NÉMETORSZÁG	- Nincs hivatalos szakképzési ajánlat - A pásztorszervezetek és egyesületek ajánlataival és különféle oktatási kezdeményezéseivel próbálkoznak
MAGYARORSZÁG	Nincs hivatalos szakképzési ajánlat
GÖRÖGORSZÁG	Nincs hivatalos szakképzési ajánlat

ELÉRHETŐ TUDÁS

MÚZEUMOK

NÉPI FESZTIVÁLOK

STATISZTIKA

KUTATÁS

Megállapítást nyert, hogy a vándorlegeltetési gyakorlatokkal kapcsolatos ismeretek és azok könnyű elérhetősége erősen különbözik az egyes országokban.

A rendelkezésre álló információk forrásaira és/vagy helyszíneire vonatkozó példák azonban konzisztensek voltak a múzeumok, a filmfesztiválok, a kutatási tevékenységek és a népünnepélyek tekintetében (9. ábra).

A projekt országai között általános egyetértés van abban, hogy a transzhumálási gyakorlatokkal kapcsolatos tudatosság növelése érdekében a témával kapcsolatos ismereteket jobban elérhetővé kell tenni a nagyközönség számára.

9. ábra A TRANSFARM projektben azonosított tudástranszfer különféle eszközei a kiválasztott európai országokban

TUDATOSSÁG

Azok az egyének, akik jelenleg közel állnak a mezőgazdasági termeléshez és/vagy ahhoz kötődnek, például lakóhelyük vagy családi kötelékük révén, jobban ismerik az áttelepítést, mint azok, akik teljesen elszakadtak a mezőgazdasági termeléstől.

Az adatok országonkénti korlátozott elérhetősége alapján nem lehetséges összehasonlítani, hogy a nagyközönség milyen mértékben ismeri a vándorlétet a különböző országok között, így nehéz a tendenciák megtalálása.

Számos országban végeznek bizonyos tevékenységeket (10. ábra), hogy felhívják a figyelmet a vándorlegeltetésre, például olyan fesztiválokat, amelyek kifejezetten az állatállomány hazatérését ünneplik a hegyi legelőkről (például Franciaországban), valamint olyanokat, amelyek szezonális farmokon fogadják a látogatókat.

Juhász folklorisztikus/hagyományos öltözetben, Magyarország. Fotó: Centeri Csaba

Podpolaniein Vándorlegeltetés Múzeum, Szlovákia. Fotó: Alexandra Kruse

Tejcsalán bemutatja a szezonális farmot a turistáknak és különösen az iskolai osztályoknak, Norvégia. Fotó: Alexandra Kruse

Csoportos látogatás egy bio alpesi tejüzemben. A kábelek közvetlenül a legelőről szállítják a tejet az osztrák tejüzembe. Fotó: Alexandra Kruse

Csoport látogatás egy bio alpesi tejüzemben, Ausztria. Fotó: Alexandra Kruse

Különböző vándorlegeltetési tevékenységeket bemutató tanösvény, Ausztria. Fotó: Alexandra Kruse

Birkapörkölt-fesztivál, Magyarország. Fotó: Centeri Csaba

10. ábra Példák az azonosított tevékenységekre, amelyek felhívják a figyelmet a vándortartási gyakorlatokra

Figyelemre méltó példa a figyelemfelkeltésre, hogy 2019-ben a transzhumálás felkerült az UNESCO világörökségi listájára, mint a szellemi kulturális örökség.

A vándorlegeltetést és a vándortenyésztéssel foglalkozó szakemberek által termelt értékeket kismértékben ismerik el. Csökken a vándorlók száma, aminek következtében csökken a rendelkezésre álló munkaerő. Ez lényegesen kisebb esélyt ad a tudástranszferre, mivel a transzhumálás gyakorlói jelentik a legnagyobb tanítási forrást a gyakorlatokban.

A TRANSZHUMÁLÁS FŐ KIHÍVÁSAI			
Csökkenő számú szakember	A jövőbeni gazdasági támogatás és gazdasági életképesség	Farkastámadások	Hozzáférés a vízhez és a legeltetési erőforrásokhoz
 SPANYOLORSZÁG FRANCIAORSZÁG NORVÉGIA GÖRÖGORSZÁG NÉMETORSZÁG SZLOVÁKIA MAGYARORSZÁG	 SPANYOLORSZÁG FRANCIAORSZÁG NORVÉGIA SZLOVÁKIA NÉMETORSZÁG GÖRÖGORSZÁG	 OLASZORSZÁG FRANCIAORSZÁG SZLOVÁKIA	 FRANCIAORSZÁG SZLOVÁKIA
Verseny más típusú földhasználattal a síkvidéki területeken			
 SPANYOLORSZÁG FRANCIAORSZÁG OLASZORSZÁG			

A jövőbeni gazdasági támogatás bizonytalanságával kapcsolatos komoly aggodalmak azt jelzik, hogy a gazdasági életképesség kérdéses a költöztetést végzők számára, és döntő tényező abban, hogy folytatják-e/kezdik-e meg gyakorlatukat. A síkvidékeken erősödik a verseny a legelőket hasznosítani kívánó vándorlegeltetők, valamint a városi és ipari fejlesztők között. A természeti környezetben bekövetkező jelentős változások, mint például a farkas visszatérése és az éghajlatváltozás legelőkre és vízellátásra gyakorolt hatása fenyegetést jelentenek, és kihívást jelentenek a fontos erőforrásokhoz való hozzáférésben. A nemzeti jelentésekben kiemelt kihívások közé tartozik a föld szétaprózódása, a húsfogyasztás csökkenése, a nagyobb léptékű gazdálkodás növekedése, valamint a gyakorlati és logisztikai kihívások.

KÖVETKEZTETÉSEK & ELŐREMUTATÓ UTAK

Ez a jelentés egyértelműen rámutatott, hogy a vándorlegeltetés gazdagítja a vidéki területeket. Vonzó és változatos tájakat, tárgyi és szellemi örökséget, jó minőségű élelmiszereket biztosít, az élő vidéki kultúra fontos része. Mindazonáltal a vándorlegeltetést végzők számának csökkenése a TRANSFARM projektben részt vevő országokban az egyik fő kihívás a vándortartás fenntartása és fejlesztése terén. Fontos, hogy a vándorszakmát kellően vonzóvá tegyük ahhoz, hogy felvehesse a versenyt a vidéki szektor más típusú foglalkozásaival. Ebből a szempontból tehát fontos a transzhumálás és a gyakorló szakemberek szükségleteinek tudatosítása. Például biztosítani kell a legelőkhöz való hozzáférést, különösen az alföldeken. Úgy tűnik, hogy a vándorlegeltetés fenntartását megkérdőjelezi a jövőbeni gazdasági támogatással és életképességgel kapcsolatos aggodalmak, ami azt jelenti, hogy a vándorlegeltetést végzők számára megcélzott fokozott és biztosított gazdasági ösztönzők fontosak a vándorlegeltetés jövője szempontjából. vándorlás.

A vándorlegeltetést gyakorlók számának csökkenése nemcsak a vándorlegeltetés gyakorlásának mértékére volt hatással, hanem a gyakorlók tanulási lehetőségeire is. A tudás átadása a gyakorlati szakemberek különböző generációi között és az egymástól való tanulás napjainkban ugyanolyan fontos, mint a múltban. Ezért a tudás megőrzéséhez és átadásához elengedhetetlen a tudáscsere platformjainak, például a vándorlók egyesületeinek támogatása. Az oktatási ajánlatok száma és intézményesítettsége erősen különbözik a partnerországok között. Az oktatási ajánlatok elérhetővé tétele elősegíti a tudáscserét és a tanulást, valamint elősegíti a vándorló szakma vonzóbbá tételét.

Ez a jelentés megmutatta, hogy a partnerországokban a vándorlegeltetési gyakorlatok széles skálája létezik. A vándorlegeltetés és annak értékeinek népszerűsítése és tudatosítása érdekében fontos, hogy támogassuk a vándorlás gyakorlásának minden változatát. Végül pedig több ismeretre van szükség a vándorlegeltetéssel kapcsolatban, különösen a nemzeti határokon átnyúlóan összehasonlítható adatok nyújtása és gyűjtése tekintetében, például a vándorlegeltetéssel kapcsolatos ismeretek és statisztikák, például a vándorlegeltetésben részt vevő szakemberek vagy állattartók száma.

IRODALOM & KIEGÉSZÍTŐ FORRÁSOK

Ez a rész válogatott hivatkozásokat tartalmaz a vándorlegeltetésről szóló irodalomra és más forrásokra, amelyek segítségével ország- és helyspecifikus információkat szerezhet a vándorlegeltetésről.

- <https://www.farmingfornature.ie/resources/best-practice-guides>
- Bele, B., Nielsen, V. K. S. N., Orejas, A. & Tejedó, J. A. R. 2021. Intangible cultural heritage of transhumance landscapes: their roles and values – examples from Norway, France and Spain. In: Bowden, M. & Herring, P. (eds.) Transhumance. Papers from the International Association of Landscape Archaeology Conference, Newcastle upon Tyne, 2018. Archaeopress, Oxford, pp. 111-128.
- Daugstad, K., Mier, M. F. & Peña-Chocarro, L. 2014. Landscapes of transhumance in Norway and Spain: Farmers' practices, perceptions, and value orientations. *Nor. J. Geogr.* 68, 248-258.
- Potthoff, K., Smrekar, A., Hribar, M. Š. & Urbanc, M. 2020. The past and perspective development of pasturing and tourism in the mountains: Insights from Norway and Slovenia. *Geografski vestnik* 92, 81-99.

- Blaschka, A., Ringdorfer, R., Huber, R. Guggenberger, T. & P. Haslgrübler 2014. Almkultivierung durch gezielte Beweidung mit Schafen – Ergebnisse aus dem Almlammprojekt.
- David Bollier & Silke Helfrich (Ed.) (2015): Patterns of communing. The commons strategy Group.
- Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung BLE (2021) Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten 2021
- Czerkus Gunther, Evelyn Mathias and Andreas Schenk; Bundesverband Berufsschäfer (German Association of Professional Shepherds) (2020); Accounting for pastoralists in Germany
- Deutscher Bundestag (2019): Bedeutung der Wanderschäfferei für die Biodiversität in Deutschland. Antwort der Bundesregierung auf eine Anfrage der Grünen. Drucksache 19/12778
- Gerken, Bernd & Martin Görner (eds) (2000): Landscape Development with Large Herbivores. New Models and Practical Experiences. (Neue Modelle zu Maßnahmen der Landschaftsentwicklung mit großen Pflanzenfressern. Praktische Erfahrungen bei der Umsetzung. In: Natur- und Kulturlandschaft. Band 4. Brakel.
- Herder-City Hungen: <https://www.hungen.de/leben-wohnen/gemeindeportrait-die-schaeferstadt/>
- Jacobeit, W. 1987 Schafhaltung und Schäfer in Zentraleuropa bis zum Beginn des 20. Jh.
- Luick, R. (2004): Transhumance in Germany. Pp. 137–54 in: R.G.H. Bunce et al. (eds.). Transhumance and biodiversity in European mountains. Report of the EUIFP5 project TRANSHUMOUNT (EVK2CT200280017). IALE publication series No 1.
- Treiber, R. 2019 Gewöhnlicher Wacholder und Feld-Mannstreu als Zeigerpflanzen historischer Beweidung im Kaiserstuhl und am südlichen Oberrhein. Available: www.lubw.baden-wuerttemberg.de

- Antón Burgos (2007) Trashumancia y turismo en España. Cuadernos de Turismo, nº 20, (2007); pp. 27-54
- Estévez, Á. B. (2017). Tras la huella de la trashumancia. In Los Santos de Maimona en la historia VIII y otros estudios de la Orden de Santiago (pp. 69-96). Asociación histórico-cultural Maimona.
- Fernández-Giménez and Ritten Pastoralism: Research, Policy and Practice (2020) 10:10 <https://doi.org/10.1186/s13570-020-00163-4>
- Klein, J. (2013). The Mesta: A Study in Spanish Economic History, 1273-1836, Cambridge, MA and London, England: Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674337206>
- MAFE -Ministry of Agriculture, Food and Environment-(2013). Transhumance White Paper [https://www.mapa.gob.es/es/desarrollo-rural/publicaciones/publicaciones-de-desarrollo\[1\]rural/LIBRO%20BLANCO%202013_tcm30-131212.pdf](https://www.mapa.gob.es/es/desarrollo-rural/publicaciones/publicaciones-de-desarrollo[1]rural/LIBRO%20BLANCO%202013_tcm30-131212.pdf)
- Zabalza, S., Linares, A., Astrain C., (2020) identificación de barreras y oportunidades en la cadena de valor del ovino – caprino extensivo. [https://trashumanciaynaturaleza.org/wp\[1\]content/uploads/2021/03/Informe_ovino_cadena_valor_v6.pdf](https://trashumanciaynaturaleza.org/wp[1]content/uploads/2021/03/Informe_ovino_cadena_valor_v6.pdf)

LITERATURE & ADDITIONAL RESOURCES

- Intangible cultural heritage inventory sheet, Practices and know-how of transhumance in France (Fiche d'inventaire du patrimoine culturel immatériel, les pratiques et savoir-faire de la transhumance en France), 2020.
- De Roince C., Seegers J., Étude prospective du pastoralisme français dans le contexte de la prédation exercée par le loup, 2020.
- ProjetPastoM, Propositions partagées pour améliorer les soutiens à l'agropastoralisme de montagne, Paris, Réseau rural national, 2018.
- UICN France, Panorama des services écologiques fournis par les milieux naturels en France – volume 2.4 : les écosystèmes montagnards. Paris, France, 2014.
- Gelin M, Quelles formes de transhumance dans les élevages européens, et quels enjeux (patrimoniaux, socio-économiques, écologiques, politiques) associés ? Synthèse bibliographique dans le cadre de la formation Systèmes d'élevage de l'Institut Agro - Montpellier SupAgro, 2020.

- Ragkos A., 2022, Transhumance in Greece: Multifunctionality as an Asset for Sustainable Development. In Letizia Bindi (ed) Grazing Communities: Pastoralism on the Move and Biocultural Heritage Frictions (Environmental Anthropology and Ethnobiology, 29). Pp 23 -43.
- National Inventory of the Intangible Cultural Heritage of Greece. Transhumant Livestock Farming. Available online: https://ayla.culture.gr/wp-content/uploads/2017/07/TRANSHUMANCE_GREECE_TRANSL.pdf (accessed on 15 December 2022).
- Chatzimichali A., 2007. Sarakatsanoi, 2nd ed.; Angeliki Chatzimichali Foundation: Athina, Greece (In Greek).

- Paládi-Kovács A. 1965: A keleti palócok pásztorkodása. Műv. Hagy. VII. Debrecen
- Paládi-Kovács A. 1993a: A magyar állattartó kultúra korszakai. Kapcsolatok, változások és történeti rétegek a 19. század elejéig. Budapest
- Petercsák V. 1979: Közbirtokosságok, legeltetési társulatok a Hegyközben. HOMÉ XVII-XVIII. 261-280. Miskolc

- Aromatario M. M., 1992, Transumanza e civiltà sannitica, in "Civiltà della transumanza". Atti della Giornata di Studi (Castel del Monte, 4 agosto 1990), Archeoclub d'Italia - Sezione di Castel del Monte (AQ).
- Bindi L., 2019, "Bones" and pathways. Transhumante Spuren, Innenräume und kulturelles Erbe, in "Il capitale culturale Studies on the Value of Cultural Heritage", 19, Università di Macerata.
- Cammerino A. R. B., Biscotti S., De Iulio R., Monteleone M, 2018, The sheep tracks of transhumance in the Apulia region (South Italy): steps to a strategy of agricultural landscape conservation, in "Applied Ecology And Environmental Research", online verfügbar: <http://www.aloki.hu>.
- Liechti K., Biber J. P., 2016, Pastoralism in Europe: characteristics and challenges of highland-lowland transhumance, in Rev. Sci. Tech. Off. Int. Epiz. 35 (2), 561-575.
- Motivazione della pratica agricola "La Transumanza", 2017, Registro nazionale dei Paesaggi Rurali, delle Pratiche Agricole e delle Conoscenze Tradizionali, online verfügbar: [06. La Transumanza \(reterurale.it\)](http://06.LaTransumanza(reterurale.it))
- UNESCO, Nominierungsakte Nr. 01470 für die Eintragung in die Repräsentative Liste des Immateriellen Kulturerbes der Menschheit im Jahr 2019, Vierte Sitzung, Bogotá, Kolumbien.

LITERATURE & ADDITIONAL RESOURCES

- Bjørlo, B. & Løvberget, A. I. 2021. Beitebruk og seterdrift [Online]. Statistics Norway. Available: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/artikler-og-publikasjoner/beitebruk-og-seterdrift> [Accessed 15.08.2022].
- Bungert, A. A. & Haarsaker, V. 2020. Færre og større melkebruk — hva skjer med seterdrifta? Oslo: AgriAnalyse AS.
- Fønne, R. 1988. Langs Nordmannsslepene over Hardangervidda. Universitetsforlaget, Oslo, 229 pp.
- Gudheim, H. 2013. Kinning, bresting og ysting i Valdres sett i norsk og internasjonal sammenheng. Mat & Kultur AS, Vangsnes, 548 pp.
- Reinton, L. 1955. Sæterbruket i Norge I. Sætertypar og driftsformer. H. Aschehoug & Co., Oslo, Norway, 481 pp.
- Sevatdal, H. & Grimstad, S. 2003. Norwegian Commons: history, status and challenges. In: Berge, E. & Carlsson, L. (eds.) Commons: Old and New. Department of Sociology and Political Science, NTNU, Trondheim, pp. 93-132.
- Solheim, S. 1952. Norsk Sætertradisjon. H. Aschehoug & Co., Oslo, 708 pp.
- Stensgaard, K. 2019. Hvordan står det til på setra? Registrering av setermiljøer i perioden 2009–2015. NIBIO, Ås, 175 pp.
- Strand, B. & Ødegård, N. T. (eds.) 2006. Stølsvidda. Ei bok om Ulne og Svenes sameier. Stølsviddeprosjektet i Valdres, Valdres, 214 pp.

- Hreško, J., Petrovič, F. & Mišovičová, R. 2015. Mountain landscape archetypes of the Western Carpathians (Slovakia). Biodiversity and Conservation 24: 3269–3283. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10531-015-0969-6>
- Makovický, P. & Margetin M. 2017. Sheep as livestock with significant non-productive function. AgritechScience 11 (2): 1–10. <http://www.agritech.cz/clanky/2017-2-2.pdf>
- Novák, J. 2019. Salašnictvo v Karpatoch – Carpathian mountain sheep milk farming. Nitra, p. 511. ISBN 978-80-570-0841-5. https://www.researchgate.net/profile/Jan-Novak-16/publication/330005057_Salasnictvo_v_Karpatoch_-_Carpathian_mountain_sheep_milk_farming_pdf/links/5cdbe267299bf14d95989751/Salasnictvo-v-Karpatoch-Carpathian-mountain-sheep-milk-farming-pdf.pdf